

PRESTHALLEN - GRÄNSEN MELLAN VALBO OCH GÄVLE STAD

Arkeologisk undersökning

L2019:1352, L2019:1351, L2019:1354

Valbo-Backa 14:2

Valbo socken

Gävle kommun

Gästrikland

Ida Åhlin

Presthallen - gränsen mellan Valbo och Gävle stad

Arkeologisk undersökning

L2019:1352, L2019:1351, L2019:1354

Valbo-Backa 14:2

Valbo socken

Gävle kommun

Gästrikland

Rapport 2025:36

Ida Åhlin

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2025

Omslagsbild: L2019:1351 och L2019:1352.

Länsmuseet Gävleborg medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons licensen CC-BY, undantag kartmaterialet: ©

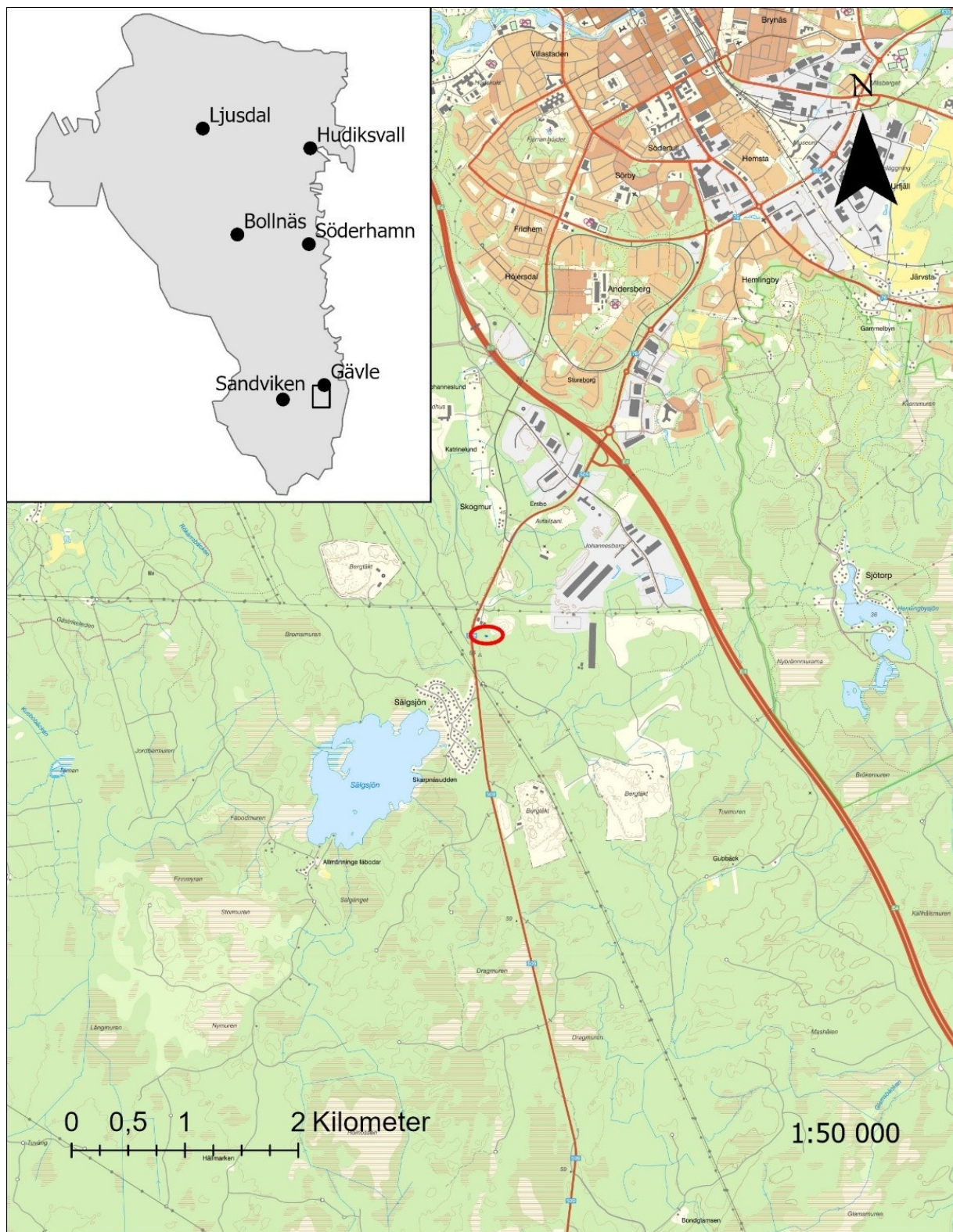
Lantmäteriet, dnr I2018/00110.

ISSN 0281–3181

Print: Trycktrean

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	5
Syfte och metod.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	5
Resultat.....	6
Kart- och arkivstudier.....	7
Fältarbetet.....	8
L2019:1351	8
L2019:1352.....	10
L2019:1354.....	11
Administrativa uppgifter	13
Referenser.....	13

Figur 1. Utdrag ur Lantmäteriets topografiska webbkarta. Undersökningsområdet ligger inom den röda ringen.

Sammanfattning

Länsmuseet Gävleborg har undersökt tre gränsmärken inom fastigheten Valbo-Backa 14:2, Valbo socken i Gävle kommun. Syftet med undersökningen var att undersöka och ta bort fornlämningarna inför omfattande markarbeten av Skutskärs Innovation AB. Fältarbetet utfördes 2025-05-26.

Gränsmärkena utgjordes av ett större märke och två mindre utliggare. Tillsammans markerade de gränsen mellan Valbo och Gävle stad socken. Inga fynd påträffades, men rösen finns med på kartor från och med 1689, där de kallas ”Presthallen”.

Inledning

Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk undersökning av tre gränsmärken efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (dnr 2342-2025, 2025-04-02), inom fastigheten Valbo-Backa 14:2, Valbo socken i Gävle kommun. Fältarbetet utfördes 2025-05-26 på uppdrag av Skutskärs Innovation AB inför omfattande markingrepp.

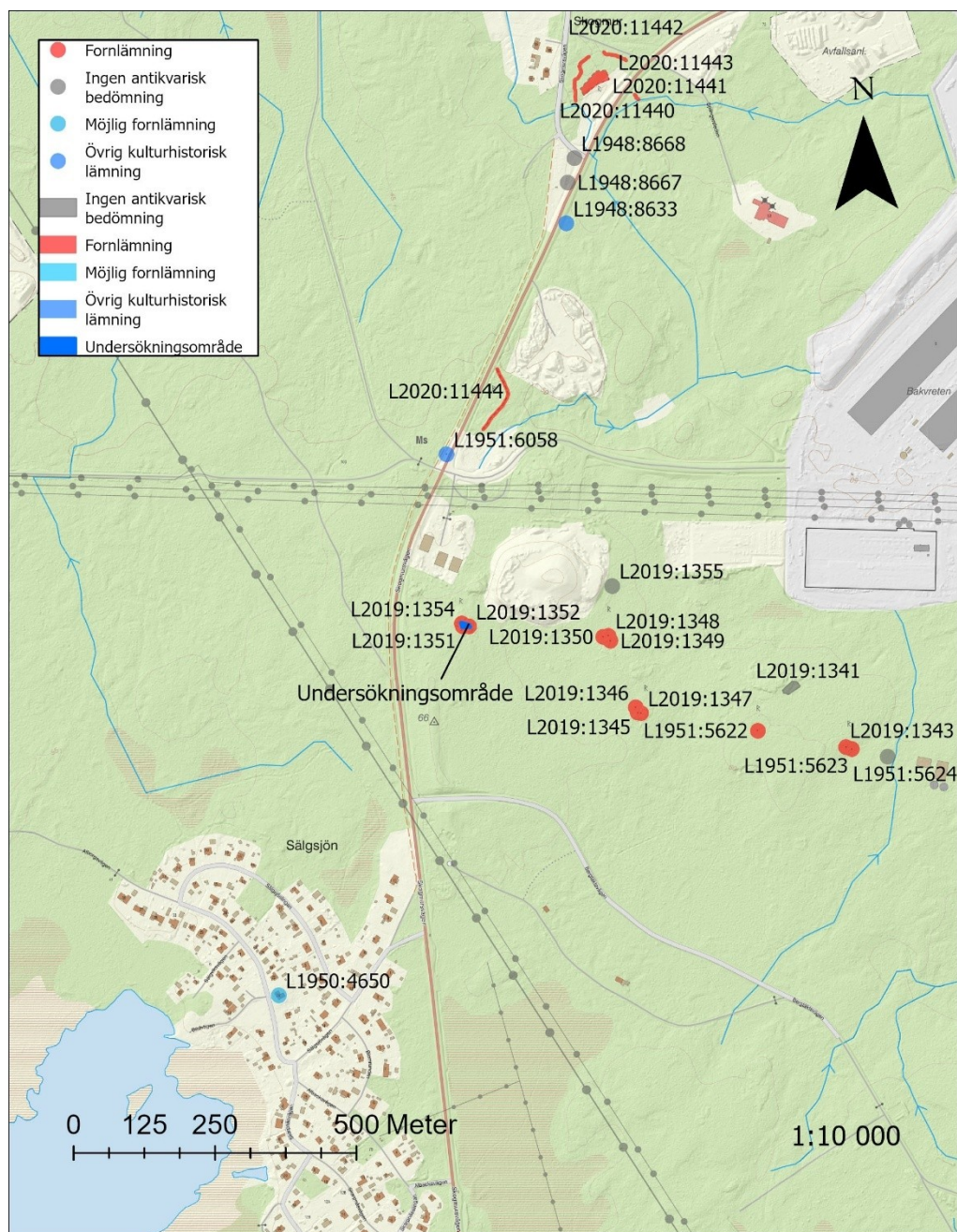
Syfte och metod

Syftet med undersökningen var att undersöka och ta bort fornlämningarna L2019:1351, L2019:1352 och L2019:1354 innan Skutskärs Innovation påbörjade schaktning och sprängning i området.

Gränsmärkena beskrevs, fotograferades med drönare, mättes in med RTK-GPS och torvades av med fyllhammare. Därefter undersöktes de med maskin. Metalldetektor användes på och kring gränsmärkena innan och efter undersökning.

Topografi och fornlämningsmiljö

Gränsmärkena L2019:1352, L2019:1351 och L2019:1354 låg i storblockig moränmark ungefär 60 meter över havet. Området omkring är avverkad skogsmark och några meter till öster om en bergtäkt. I närheten av undersökningsområdet finns fler gränsmärken som markerar samma gräns, bland andra L2019:1348, L2019:1349, L2019:1350 (fig. 2). I övrigt utgörs fornlämningsmiljön till störst del av röjningsrösen, husgrunder och områden med fossil åkermark (till exempel L2021:5014, L2022:1719, L2021:5029).

Figur 2. Utdrag ur Lantmäteriets topografiska webbkarta över terrängkuggning. Lämningar i närheten av undersökningsområdet.

Resultat

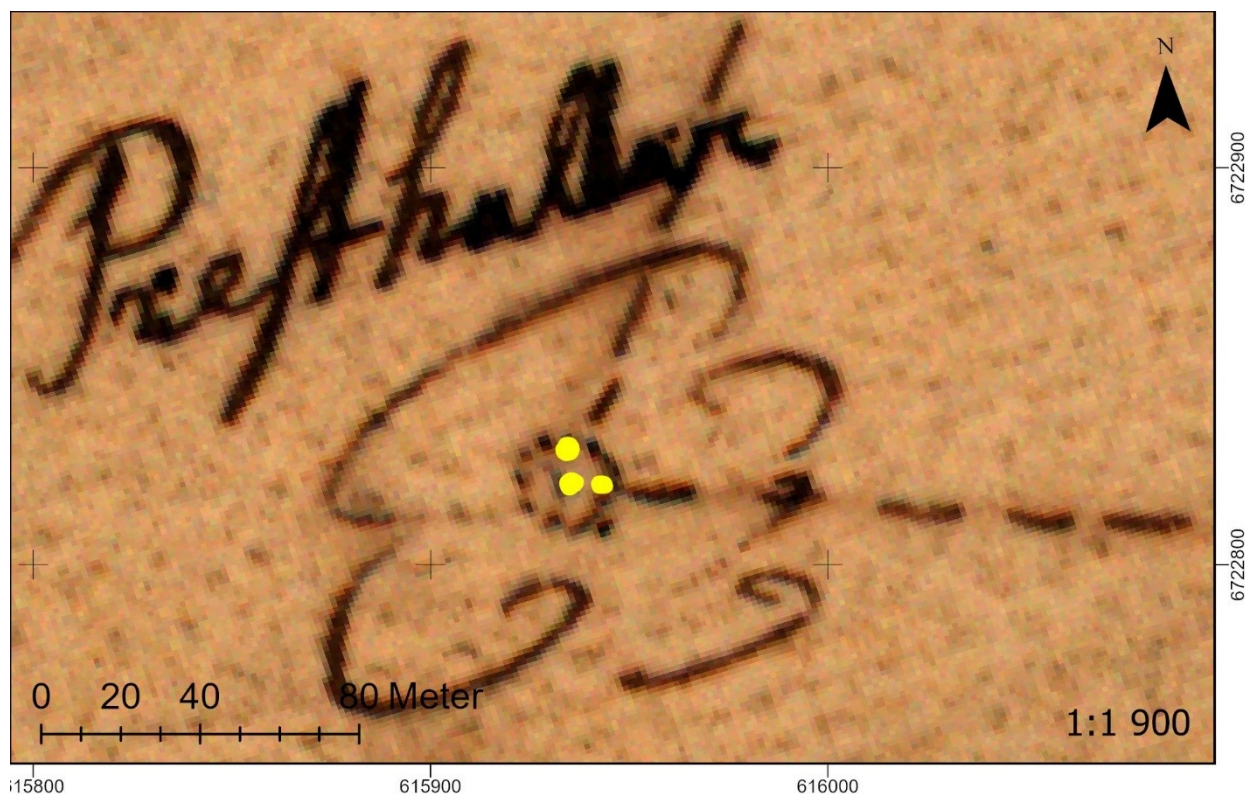
Gränsmärkena L2019:1351, L2019:1352 och L2019:1354 har undersökts i sin helhet och tagits bort. Tillsammans markerade de en del av gränsen mellan Valbo och Gävle stad socken. Gränsröse L2019:1351 markerade knät på gränsen medan L2019:1352 och L2019:1354 fungerade som utliggare. Visarstenarna på utliggarna låg i linje med den historiska gränsens riktning.

Kart- och arkivstudier

Dagens sockengräns ligger på samma plats som då gränsmärkena placerades ut, men den har modifierats något (fig. 3). Den äldsta kartan gränsmärkena är utritade på är från 1689 (akt: 21-val-133), där de går under namnet "Presthallen" (se fig. 3, 4). Trots att de låg i befintlig gräns har de fått den antikvariska bedömningen fornlämning, eftersom socknar inte längre har någon funktion. Därmed räknas gränsmärkena som varaktigt övergivna.

Figur 3. Georefererad karta från Lantmäteriets historiska kartor, år 1689. Dagens sockengräns mellan Valbo och Gävle stad är markerad med röd linje, under syns den historiska sockengränsen som streckad. Undersökningsområdet är markerad med blå cirkel.

Figur 4. Georefererad karta från Lantmäteriets historiska kartor, år 1689. Här syns ett av knäna i sockengränsen. De undersökta fornlämningarna, L2019:1351, L2019:1352 och L2019:1354, är markerade med gult.

Fältarbetet

L2019:1351

Gränsmärket mätte ungefär 2,9x2,1 meter (NÖ-SV) och låg i ett krön direkt på berghäll. Stenröset som stöttade upp visarstenen i centrum var oregelbundet i formen och uppbyggt av natursten om cirka 0,2-0,5 meter. Visarstenen var cirka 1,4 meter hög, 0,7 meter bred och 0,2 meter tjock. Ytorna var flata och den övre delen var bearbetad (se fig. 6). Detta märke markerar knät i sockengränsen (jmf. fig. 4 och 11). Inga fynd påträffades.

Figur 5. L2019:1351 innan avtornning. Foto: Andreas Widerberg.

Figur 6. L2019:1351 efter avtornning. Foto: Andreas Widerberg.

L2019:1352

Ungefär fem meter öster om L2019:1351 låg gränsmärke L2019:1352. Stenröset kring visarstenen var cirka 2x1,2 meter stort (Ö-V) och 0,4 meter högt, uppbyggt av 0,2-0,5 m stora naturstenar. Något rektangulärt till formen. Visarstenen var 0,7 meter hög, 0,15-0,5 meter bred och 0,15 meter tjock. Inga fynd påträffades.

Figur 7. L2019:1352 innan avtörning. Foto: Andreas Widerberg.

Figur 8. L2019:1352 efter avtörning. Foto: Andreas Widerberg.

L2019:1354

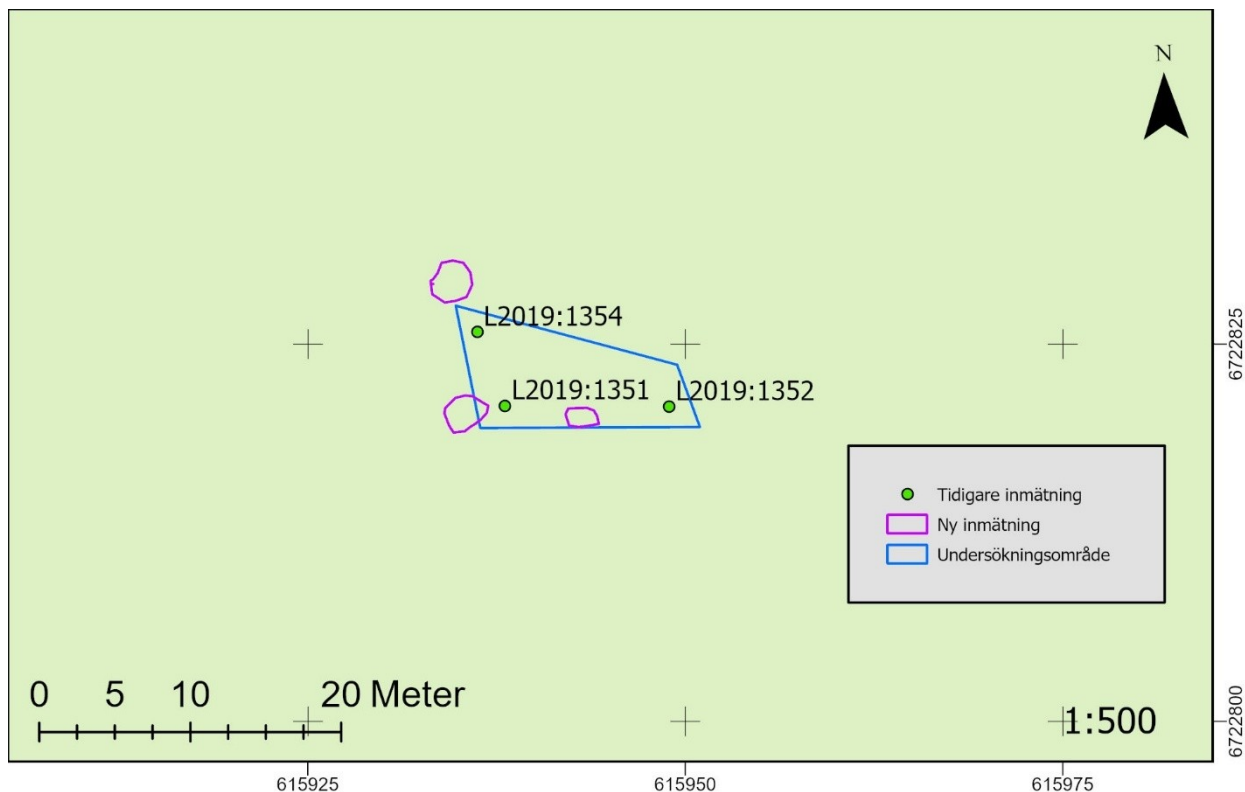
Cirka sex meter norr om L2019:1351 låg gränsmärke L2019:1354. Stenröset kring visarstenen var närmast ovalt, ungefär 2,8x2,5 meter stort (NÖ-SV) och 0,3 meter högt. Röset var uppbyggt av stenar om 0,2-0,7 meter. Visarstenen var ungefär 1,1 meter hög, 0,6 meter bred och 0,2 meter tjock. Inga fynd påträffades.

Figur 9. L2019:1354 innan avtörvning. Foto: Andreas Widerberg.

Figur 10. L2019:1354 efter avtörvning. Foto: Andreas Widerberg.

Figur 11. Utdrag ur Lantmäteriets topografiska webbkarta. Undersökningsområdet med de tidigare och nya inmätningarna.

Tabell 1. Tabell över fornlämnningarna.

Lnr	Beskrivning	Kommentar
L2019:1351	Gränsmärke, bestående av 1 upprest visarsten och 1 mindre stenröse. Visarsten, 1,4 m h, 0,7 m br och 0,2 m tj (N-S). Uppallad S, N och Ö om stenen, av mindre stenar, 0,2-0,5 m st. Belägen i krönläge på berghäll, ca 2 m h.	Undersökt och borttagen.
L2019:1352	Gränsmärke, bestående av 1 upprest visarsten och 1 stenröse. Visarsten, 0,7 m h, 0,15-0,5 m br och 0,15 m tj (Ö-V). Röse, rektangulärt, 2x1,2 m (Ö-V) och 0,4 m h, av 0,2-0,5 m st stenar, delvis övermossad. Utliggare till L2019:1351.	Undersökt och borttagen.
L2019:1354	Gränsmärke, bestående av 1 upprest visarsten och 1 stenröse. Visarsten, 1,1 m h, 0,6 m br och 0,2 m tj (Ö-V). Röse, svagt ovalt, 1,5 x 1,2 m (N-S) och 0,3 m h, av 0,2-0,7 m st stenar, delvis övermossad. Utliggare till L2019:1351.	Undersökt och borttagen.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer: 2342-2025

Länsstyrelsens beslutdatum: 2025-04-02

Länsmuseet Gävleborgs diarienummer: 2025-124/320

Uppdragsnummer KMR: 202500640

Undersökningstid: 2025-05-26

Projektledare: Ida Åhlin

Personal: Andreas Widerberg och Ida Åhlin

Fastigheter: Valbo-Backa 14:2

Socken: Valbo

Kommun: Gävle

Koordinatsystem: Sweref 99 TM

Höjdsystem: RH 2000

Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseets Gävleborg arkiv och servrar

Fynd: Inga fynd påträffades

Referenser

Arkiv	Akt	Åtgärd	År	Socken
Lantmäterimyndighetens arkiv	akt: 21-val-133	Karta	1689	Valbo-Backa

Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregistret (Fornsök):

<https://app.raa.se/open/fornsok/>

Skogsstyrelsen, Skogens pärlor (skog och historia-registret):

<https://www.skogsstyrelsen.se/skogensparlor>

LänsMuseet Gävleborg, Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle. lansmuseetgavleborg.se